

THE URBAN BURDEN
OF DISEASE ESTIMATION
FOR POLICY MAKING

WSPÓŁPRACA NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONYCH I ZDROWYCH MIAST

Na przestrzeni ostatnich lat władze europejskich miast przyjęły szereg polityk środowiskowych oraz klimatycznych mających na celu w poprawę zdrowia i życia ich mieszkańców. Podejmowali również liczne współpracy, by stawić czoła wspólnym wyzwaniom.

Niniejszy briefing stanowi przegląd kluczowych sieci miast w Unii Europejskiej oraz pokazuje, jak Agenda UE dla miast może wzmocnić współpracę na poziomie miejskim, krajowym i unijnym. Stanowi również zestaw dobrych praktyk dla lokalnych decydentów, dostarczając wielu podstaw naukowych dla rekomendacji politycznych.

ZDROWIE W MIASTACH EUROPY

Tempo urbanizacji w Europie jest wysokie - około 75% populacji mieszka w miastach (a odsetek ten ma wzrosnąć do ponad 80% do 2050 roku).¹

Warunki środowiskowe, klimatyczne i społeczne w miastach - m.in. zanieczyszczenie powietrza, hałas, temperatura/upał, brak terenów zielonych, aktywność fizyczna oraz status społeczno-ekonomiczny - to główne czynniki wpływające na zdrowie i dobrostan mieszkanki i mieszkańców.

Warunki środowiskowe i klimatyczne w miastach wpływają na zdrowie, przyczyniając się między innymi do rozwoju chorób sercowo-naczyniowych czy schorzeń dróg oddechowych, nowotworów, a także do pogorszenia zdrowia psychicznego. Narażenie na zanieczyszczenie powietrza, hałas i upał w wielu przypadkach może prowadzić do przedwczesnej śmierci.²

Coraz więcej dowodów wskazuje, że w miastach o niższym poziomie dochodów stopień narażenia na czynniki środowiskowe jest wyższy, co podkreśla znaczenie statusu społeczno-ekonomicznego.³

W ostatnich latach mieszkańcy stali się bardziej świadomi warunków środowiskowych i klimatycznych panujących w swoich miastach. Czyste środowisko miejskie jest obecnie kluczowym czynnikiem atrakcyjności miasta.

Jednak tylko 48% mieszkańców południowych i 54% wschodnich państw członkowskich UE jest zadowolonych z jakości powietrza w swoich miastach - podczas gdy według raportu z 2023 roku o jakości życia w miastach europejskich, średnia dla Unii wynosi 60%. Ponadto, co trzeci mieszkaniec nie jest zadowolony z poziomu hałasu w swoim mieście.⁴

Władze miejskie w całej Unii Europejskiej powinny reagować na zagrożenia środowiskowe i klimatyczne oraz związane z nimi koszty zdrowotne.

Wiele z nich przyjęło już polityki dotyczące czystego powietrza, zanieczyszczenia hałasem, terenów zielonych, łagodzenia i adaptacji do zmiany klimatu, transportu czy infrastruktury miejskiej.

JAK POLITYKA UE WPŁYWA NA MIASTA

Chociaż Unia Europejska nie może przyjmować ogólnych przepisów dotyczących miast, wiele regulacji unijnych ma zastosowanie na poziomie miejskim, ponieważ to właśnie miasta odgrywają kluczową rolę w realizacji unijnych polityk.

Dotyczy to szczególnie kwestii środowiskowych, takich jak zanieczyszczenie powietrza i wody, gospodarka odpadami oraz szeroko pojęta ochrona przyrody. Co ważne, wraz z regionami miasta podejmują nawet do 70% działań mających na celu ograniczenie emisji gazów cieplarnianych.⁵

Tworzenie polityki na poziomie miasta jest złożone. Władze lokalne muszą przestrzegać przepisów unijnych, krajowych i regionalnych, a jednocześnie koordynować działania pomiędzy swoimi departamentami oraz jednostkami administracyjnymi.

Aby wdrażać przepisy dotyczące klimatu i środowiska - takie jak dyrektywa w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy (AAQD) czy dyrektywa w sprawie efektywności energetycznej - władze lokalne mogą wprowadzać strefy niskiej emisji (SCT/LEZ), programy wymiany pieców lub plany działania w zakresie ochrony zdrowia przed skutkami upałów.

Te polityki są kluczowe dla realizacji celów określonych w ustawodawstwie UE. Ich sukces zależy także od lokalnego wsparcia. Obawy i brak aprobaty ze strony mieszkańców lub małych firm mogą zahamować wdrażanie tych polityk.

Przykładowo, SCT wzbudziły wiele kontrowersji. W Brukseli i Paryżu próby ich ustanowienia lub zaostreżenia wywołały silną reakcję ze strony społeczeństwa, mimo że korzyści zdrowotne takiego rozwiązania są dobrze udokumentowane.⁶

Dlatego miasta potrzebują wsparcia, żeby dobrze wypełniać swoją rolę i chronić zdrowie mieszkańców. Mogą dołączyć do istniejących sieci, by wspierać się nawzajem, a także otrzymywać wsparcie od UE.

AGENDA UE DLA MIAST

Mając na względzie rolę miast w implementowaniu lokalnych polityk, w grudniu 2025 roku uruchomiono Agendę UE dla miast, mającą na celu określenie wizji "wzmocnienia pozycji miast w rozwiązywaniu lokalnych wyzwań przyczyniających się do realizacji szerszych celów UE".⁷

Agenda ta kontynuuje Agendę miejską UE z 2016 roku, kluczowy proces wzmocniający współpracę i rozwój wiedzy na poziomie miejskim, krajowym i unijnym.

Wzajemny dialog, budowanie potencjału oraz inwestycje to trzy główne obszary Agendy UE dla miast.

Działania obejmują rozpoczęcie regularnych spotkań na wysokim szczeblu oraz spotkań technicznych, utworzenie wspólnej platformy miast unijnych, a także usprawnienie dostępu do istniejących funduszy.

Priorytetem jest również zapewnienie finansowania na wsparcie miast w ramach kolejnego unijnego budżetu na lata 2028-2034.

Komisja uruchomiła również Portal dla Miast, stanowiący podstawowy punkt dostępu do informacji na temat wsparcia dla miast oraz polityk miejskich.⁸

Portal oferuje szereg możliwości, od zapoznania się z unijną polityką i możliwościami finansowania, po wydarzenia i przykłady dobrych praktyk.

POROZUMIENIE BURMISTRZÓW

Porozumienie Burmistrzów w dziedzinie Energii i Klimatu (CoM) to dobrowolny sojusz samorządów walczących ze zmianą klimatu, z wizją społeczeństwa niskoemisyjnego i odpornego na skutki zmiany klimatu.⁹ Obejmuje obecnie ponad 9 tys. miast w 131 krajach. Sygnatariusze zobowiązują się do opracowywania i wdrażania działań mających na celu przeciwdziałanie zmianie klimatu w swoim regionie oraz dążenie do zrównoważonego rozwoju.

C40

C40 to globalna sieć, łącząca niemal 100 burmistrzów czołowych miast świata, zjednoczonych w walce z kryzysem klimatycznym. Burmistrzowie sieci C40 zobowiązują się do inkluzywnego, opartego na wynikach badań naukowych i współpracy podejścia prowadzącego do ograniczenia globalnego ocieplenia zgodnie z założeniami porozumienia paryskiego, by budować zdrowe, odporne społeczności oraz walczyć z nierównościami.¹⁰

EUROCITIES

Eurocities to największa sieć miast europejskich, skupiająca ponad 200 dużych metropolii i reprezentująca ponad 150 milionów ludzi w 38 krajach. Jej misją jest "budowanie miejsc, gdzie ludzie mogą cieszyć się dobrą jakością życia w zdrowym, zielonym środowisku".¹¹ Sieć przekazuje głosy burmistrzów do władz Unii Europejskiej, zapewniając reprezentację gmin przy podejmowaniu decyzji na poziomie europejskim.

POLIS

POLIS to wiodąca sieć miast i regionów, które współpracują w zakresie zrównoważonej mobilności. Opowiadają się one za większym zaangażowaniem władz lokalnych i regionalnych w politykę mobilności, zarówno na szczeblu krajowym, jak i europejskim. POLIS ma na celu ułatwienie wymiany wiedzy i doświadczeń pomiędzy swoimi członkami oraz dostarczenie decydentom narzędzi niezbędnych do wdrażania polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju.¹²

ICLEI

ICLEI to globalna sieć ponad 2500 samorządów lokalnych i regionalnych, zaangażowanych w zrównoważony rozwój miast. Sieć działa w ponad 125 krajach na rzecz polityki zerowej emisji, naturalnych rozwiązań, budowania odporności na skutki zmiany klimatu i rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym.¹³

JAK PROJEKT UBDPOLICY MOŻE WSPIERAĆ PODEJMOWANIE DECYZJI W MIASTACH

Realizowany ze środków unijnych projekt **UBDPolicy** ma na celu przeanalizowanie, jak jakość powietrza, hałas, zielen miejska, wysokie temperatury, aktywność fizyczna i nierówności społeczne wpływają na zdrowie ludzi i gospodarkę w niemal 1000 europejskich miastach. Śledzi trzyletnie trendy oraz ocenia skuteczność polityk miejskich, transportowych i środowiskowych.

Dzięki projektowi możemy wspierać władze miejskie w:

- wdrażaniu działań na rzecz zrównoważonego rozwoju w ramach Europejskiego Zielonego Ładu, porozumienia paryskiego lub dobrowolnych zobowiązań podejmowanych przez sieci miejskie
- lepszym zrozumieniu, jak urbanistyka, transport i czynniki środowiskowe wpływają na zdrowie oraz dlaczego te elementy powinny być brane pod uwagę przy tworzeniu polityk miejskich
- dostępie do istniejących danych o skutkach społeczno-ekonomicznych, w celu oceny korzyści płynących z nowych polityk w miastach
- lepszym zrozumieniu danych i monitorowaniu postępów polityk, a w szczególności korzyści ekonomicznych wynikających ze zdrowego środowiska miejskiego

GDZIE SZUKAĆ DOBRZYCH PRAKTYK DLA MIAST

Plany Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP) to fundament europejskiej polityki mobilności miejskiej.¹⁴ Komisja Europejska zaleca, aby miasta każdej wielkości tworzyły takie plany. Mogą poprawić ogólną jakość życia mieszkańców, rozwiązując przy tym poważne wyzwania klimatyczne i zdrowotne, takie jak zanieczyszczenie powietrza czy hałas. Te strategiczne plany poprawiają systemy transportowe miast, odpowiadając na potrzeby mieszkańców oraz firm. Powinny zawierać zróżnicowane, zrównoważone opcje transportu, zapewniające bezpieczny, zdrowy i płynny przepływ ludzi i towarów. Powinny być przygotowane we współpracy z mieszkańcami (i innymi zainteresowanymi stronami).

BAZA DANYCH MIAST O SUMP

Baza danych unijnych miast dotycząca SUMP¹⁵ to repozytorium planów mobilności miejskiej w państwach członkowskich UE. Zawiera informacje o 431 węzłach miejskich - w kluczowych miastach, w których przecinają się główne trasy transportowe. Te węzły wzdłuż transeuropejskiej sieci transportowej (sieć TEN-T) oraz miasta o populacji powyżej 50 000 zostały wskazane przez Komisję jako te o wysokim potencjale rozwoju zrównoważonej mobilności. Skutkuje to wymogiem opracowania i wdrożenia przez nich SUMP.¹⁶

Wspomniana baza danych wspiera władze miast w opracowywaniu swoich planów, a także pomaga im znaleźć miasta o podobnej charakterystyce i wyzwaniach.

URBACT

Ten utworzony w 2002 roku i współfinansowany ze środków unijnych program ma na celu wspieranie współpracy i wymiany pomiędzy miastami.¹⁷

Poprzez sieci tematyczne zachęca do dzielenia się wiedzą i dobrymi praktykami miejskimi, aby napędzać zmiany na rzecz budowania lepszych i zdrowszych miast. Proponuje również szereg działań i narzędzi budujących potencjał dla przedstawicieli miast i urbanistów.

Lista dobrych praktyk¹⁸ oraz centrum wiedzy URBACT¹⁹ są dostępne online. To ostatnie łączy i analizuje szereg tematów, takich jak dostosowanie Agendy 2030 do warunków lokalnych, zrównoważoną mobilność czy równouprawnienie płci.

MIEJSKIE KONTRAKTY KLIMATYCZNE

W 2022 roku Unia Europejska uruchomiła projekt (“Misję”) mający na celu stworzenie do 2030 roku 100 neutralnych klimatycznie i inteligentnych miast.

Miasta Misji mają przygotować tzw. Miejskie Kontrakty Klimatyczne (CCC), w celu identyfikacji i pokonania barier na drodze do osiągnięcia neutralności klimatycznej. Kontrakty powinny zawierać trzy kluczowe elementy: zobowiązanie do neutralności klimatycznej do 2030 roku, plan działania oraz plan inwestycyjny. CCC są dostępne online i mogą być inspiracją dla innych ośrodków miejskich.

W Miejskich Kontraktach Klimatycznych kilka miast dostrzegło korzyści zdrowotne płynące z działań na rzecz klimatu. Podkreślają one benefity płynące z poprawy jakości powietrza dzięki redukcji emisji, inicjatyw zazieleniania miast wspierających dobrostan psychiczny i fizyczny, wzmacniania infrastruktury aktywnej mobilności (chodzenie/jazda na rowerze) promującej aktywność fizyczną oraz budowania odporności mieszkańców na wpływ ekstremalnych temperatur. Wśród tych miast znajdują się m.in. Barcelona, Bukareszt, Lublana, Lyon i Turku.

Do października 2025 roku 103 miasta otrzymały Certyfikat Misji, specjalne wyróżnienie za pomysłówne opracowanie Miejskich Kontraktów Klimatycznych.²⁰ Utworzono także specjalną platformę miast działających na rzecz klimatu.

REKOMENDACJE POLITYCZNE

DECYZJE NA POZIOMIE MIASTA

- Dołącz do istniejących sieci miejskich, aby poszerzyć swoją wiedzę i poznać przykłady najlepszych praktyk.
- Zastosuj kompleksowe podejście do planowania urbanistycznego, ochrony zdrowia i zrównoważonego rozwoju. Powinno się to osiągać przy wsparciu wszystkich stron i wizji długofalowej.
- Poszukaj inspiracji w ogromnej bazie wiedzy i dobrych praktyk.
- Zaangażuj mieszkańców miasta w opracowywanie i wdrażanie polityk dotyczących środowiska, klimatu i zdrowia.
- Zasięgnij opinii naukowców, aby tworzona przez Ciebie polityka miała uzasadnienie w wynikach badań naukowych.

DECYZJE NA POZIOMIE UE

- Przyjmij podejście „Zdrowie we wszystkich politykach”.
- Zabezpiecz środki dla miast i władz lokalnych w kolejnym budżecie UE, w tym środki przeznaczone na działania promujące zdrowie.
- Wspieraj i promuj wymianę najlepszych praktyk pomiędzy regionami i miastami.
- Usprawnij procesy i ułatw dostęp do informacji o możliwościach finansowania, aby władze lokalne były świadome możliwych korzyści.
- Wzmocnij wymogi dotyczące oceny oddziaływania na zdrowie, uwzględniaj te oceny w Miejskich Kontraktach Klimatycznych i Planach Zrównoważonej Mobilności Miejskiej.

REFERENCES

- 1 European Commission, Competence Centre on Foresight (2020), Developments and Forecasts on Continuing Urbanisation. https://knowledge4policy.ec.europa.eu/foresight/topic/continuing-urbanisation/developments-and-forecasts-on-continuing-urbanisation_en
- 2 UBDPolicy project (2025), How the urban environment impacts people health. <https://www.env-health.org/how-the-urban-environment-impacts-peoples-health-a-new-ubdpolicy-infographic/>
- 3 European Environment Agency (2026), Environmental Inequalities. <https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/environmental-inequalities>
- 4 European Commission (2023), Report on the quality of life in European cities. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/qol2023/2023_quality_life_european_cities_en.pdf
- 5 European Committee of the Regions (2024), The state of regions and cities - EU annual report 2024. <https://feature.cor.europa.eu/soteulocal2024>
- 6 Luk Bruyneel et al. (2025), Positive impact of the introduction of low-emission zones in Antwerp and Brussels on air quality, socio-economic disparities and health: a quasi-experimental study. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160412025002661> ; Rosemary C. Chamberlain et al. (2023), Health effects of low emission and congestion charging zones: a systematic review. [https://www.thelancet.com/journals/lanpub/article/PIIS2468-2667\(23\)00120-2/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanpub/article/PIIS2468-2667(23)00120-2/fulltext)
- 7 European Commission (2025), EU Agenda for Cities. https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/communications/2025/eu-agenda-for-cities-2025_en
- 8 European Commission (2025), Cities Portal. https://regions-and-cities.ec.europa.eu/cities-portal_en
- 9 European Commission, EU Covenant of Mayors. <https://eu-mayors.ec.europa.eu/en/home>
- 10 C40, About us. <https://www.c40.org/about-c40/>
- 11 Eurocities, About us. <https://eurocities.eu/about-us/>
12. POLIS, About POLIS. <https://www.polisnetwork.eu/who-we-are/about-polis/>
- 13 ICLEI, Our approach. https://iclei.org/our_approach/
- 14 European Commission, EU Urban Mobility Observatory (2025), Introduction to SUMP. https://urban-mobility-observatory.transport.ec.europa.eu/sustainable-urban-mobility-plans/introduction-sumps_en
- 15 European Commission, EU Urban Mobility Observatory (2025), EU city database on SUMP. https://urban-mobility-observatory.transport.ec.europa.eu/sustainable-urban-mobility-plans/eu-city-database-sumps_en
- 16 European Commission, Directorate-General for Mobility and Transport (2025), Sustainable urban mobility planning and monitoring. https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/urban-transport/sustainable-urban-mobility-planning-and-monitoring_en
- 17 URBACT (2026), About us. <https://urbact.eu/who-we-are>
- 18 URBACT, Good Practices. <https://urbact.eu/good-practices>
- 19 URBACT, Knowledge Hub. <https://urbact.eu/knowledge-hub>
- 20 European Commission, Directorate-General for Research and Innovation (2025), European Commission awards the EU Mission Label to 39 new cities. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/european-commission-awards-eu-mission-label-39-new-cities-2025-05-07_en

Dane przedstawione na tej infografice zgromadzono w ramach projektu [UBDPolicy](#) (UBD Policy to skrót od „Urban Burden of Disease Policy” - Polityka dotycząca miejskiego obciążenia chorobami). Ten finansowany przez UE projekt ma na celu oszacowanie kosztów zdrowotnych i społeczno-ekonomicznych oraz korzyści wynikających z jakości powietrza, natężenia hałasu, terenów zielonych, upałów, aktywności fizycznej i istniejących nierówności społecznych w niemal 1000 miastach europejskich w UE. Celem projektu jest także monitorowanie trzyletnich trendów i wpływu planowania urbanistycznego, planowania transportu i polityk środowiskowych na zdrowie mieszkanki i mieszkańców.

**Funded by
the European Union**

Projekt ten otrzymał dofinansowanie z programu ramowego Unii Europejskiej „Horyzont Europa” (HORIZON) w ramach umowy grantowej nr 101094639 - URBAN BURDEN OF DISEASE ESTIMATION FOR POLICY MAKING (UBDPolicy).

Redakcja: Marianne Chagnon, Anne Stauffer - Health and Environment Alliance (HEAL)

Ocena: Silvia Gómez, Sasha Khomenko, Clara Castilló, Mark Nieuwenhuijsen - ISGlobal, Helena Uhl - HEAL

Projekt: Helena Uhl - HEAL

Opublikowano: February 2026